

Upphandla textil som är bra för både ekonomi och miljö

Textil- och modeindustrin är en av världens mest resursintensiva och mest förorenande branscher. Störst miljöpåverkan har produktionen, där stora mängder råvaror, energi, vatten och kemikalier används. De beslut som fattas innan upphandlingsdokumenten utformas kan därför ha stor miljöpåverkan vid inköp av textilier.

Genom att arbeta strategiskt med inköpen kan du minska din organisations miljöpåverkan och bidra till positiva miljöeffekter. Innan hållbarhetskriterierna används för att ställa krav behöver [upphandlingen förberedas](#). Gör en [behovsanalys](#), ha [dialog](#) med möjliga leverantörer och fatta därefter ett strategiskt beslut om vad det är som ska upphandlas. Följande frågor är viktiga att ställa:

- Behöver vi upphandla eller finns produkter i organisationen som kan täcka behovet?
- Vilka funktioner ska textilierna ha för att uppfylla våra behov?
- Ska vi äga eller hyra textilierna?
- Ska vi upphandla flergångs- eller engångstextil?
- Ska vi upphandla återanvänd eller ny textil?

Ökad livslängd ger minskad miljöpåverkan

Ett sätt att avsevärt minska den totala miljöpåverkan från textilier är att öka den aktiva livslängden. Ju längre livscykel desto lägre miljöpåverkan. Att använda textilierna under en längre tid eller att återanvända dem gör att behovet av resurskrävande nyproduktion minskar. I en rapport från Forskningsprogrammet [Mistra Future Fashion](#) konstateras att om textilier används tre gånger så lång tid som idag minskar den totala miljöpåverkan av produktionen med upp till 70 procent. Förutsättningen är att textilen ersätter ett nyproducerat plagg av jungfrulig råvara.

+Vägar till ökad livslängd

Design för lång livslängd

Textilier av hög kvalitet kan kosta mer att köpa in. Därför är det viktigt att se på kostnaden under hela textilens livstid. En billigare textil kanske behöver ersättas tidigare än en dyrare.

För att textilier som hyrs ska få lång livslängd behöver det finnas möjlighet att återanvända dem efter avtalstidens slut. Förutsättningarna för återanvändning ökar genom att undvika specifika krav på utformning och färger och i stället använda standardmodeller. Tänk på att logotyper försvårar eller förhindrar återanvändning.

Modeller, färger, loggor

För att minska antalet modeller kan du välja textilier i standard- eller unisexmodell i den mån det är möjligt. Speciallösningar ökar kostnaderna och kräver även nytillverkning för att uppfylla kraven. Om det finns krav om att exempelvis specifika verktyg ska få plats i en ficka, ställ hellre krav på det än att specificera fickans mått. Då kan leverantören kontrollera befintliga textilier för att hitta en lösning.

Att minimera antalet färger förbättrar leveranssäkerheten och ökar möjligheterna för återanvändning. Det ökar också möjligheten till återbruk av textilierna efter avtalets slut, enligt [Tvätteriförbundet](#). Rekommendationen är att hålla sig till 1-2 färger. Tvätterier förordar också att vid upphandling inte specificera färgkoder utan låta leverantören föreslå vilka färger som finns tillgängliga i den/de

modeller som efterfrågas. Vid infärgning till specifika kulörer kan det även bli svårt att uppfylla miljökravet ”[Pigment och färgämnen, KravID 10007](#)” då vissa pigment och färgämnen har miljö- och hälsoklassificering som helst undviks.

Det är viktigt att användarna förstår varför vissa modeller och färger valts bort i upphandlingen för att de ska acceptera de beslut som tagits. Informera därför om att val av standardlösningar med färre modeller och färger kan innebära både miljö- och kostnadsmässiga vinster.

Att undvika loggor eller använda flyttbara loggor ökar möjligheterna till återanvändning av textilierna av en annan användare. Är det möjligt att ha generiska loggor som kan användas av flera organisationer, till exempel ”tillhör regionen” eller ”tillhör kommunen”, och komplettera med namnskyld där regionens/kommunens egen logga finns med?

Reparationer

För att textilierna ska få en lång livslängd behöver de vara utformade så att de svagaste delarna går att byta ut eller reparera om de slits ut. Det kan till exempel vara knappar, blixtlås, fickor, kragar och förstärkningar. Hyr du textilierna kan du ställa krav i upphandlingen att reparationer ska ingå i tjänsten. Äger du textilierna kan du upphandla en skrädderitjänst för reparationer. Detta kan innebära en kostnad på kort sikt men en vinst på längre sikt. Det är därför viktigt att tänka på hela livscykelperspektivet.

Rutiner för användaren

Många textilier kasseras innan de slits ut på grund av att de har märken från pennor, fläckar som inte kan tvättas bort eller för att de inte roterats lika mycket som övriga textilier i textilstocken. Andra textilier kasseras efter att de klippts upp för att till exempel kunna användas när en arm är gipsad.

Chipmärkning och pantsystem kan användas för att öka det personliga ansvaret för hantering av sina plagg. Nackdelen med märkningar med exempelvis chip är att det försvårar återanvändning.

Behovsanalys

Innan upphandling av textilier påbörjas är det viktigt att analysera vilka behov verksamheten har. Utgå från användarnas behov gällande till exempel arbetskläder. Det kan vara bra att tänka på att önskemål och behov inte alltid är samma sak.

Stöd för att göra en behovsanalys /LÄNK/

Upphandla funktion inte material

Utgå från användarens behov och de funktioner som krävs vid användning av textilierna i stället för att vid upphandling ställa krav på specifika fibrer eller fibermixer.

Vilka funktioner behöver plaggen ha för att fungera i det dagliga arbetet? Det kan handla om exempelvis vattentäta jackor, förstärkningar på knän, lakan som tål många tvättar eller plagg med fickor som rymmer specifika verktyg. Leverantörerna kan då erbjuda textilier eller plagg som möter de efterfrågade funktionerna.

Stöd för tidig dialog /LÄNK/

Stöd för funktionskrav <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/inkopsprocessen/genomfor-upphandlingen/funktionskrav-i-upphandling/>

+Krav på fibrer kan begränsa utbudet

Att ställa krav på specifika fibrer, som bomull eller polyester, kan begränsa utbudet av textilier som är lämpliga för det aktuella användningsområdet. Utsläppen från produktion av fibrer skiljer sig ofta mycket åt mellan olika tillverkare av samma fibertyp. Det är därför svårt att säga att vissa fibrer ur ett livscykelperspektiv är mer hållbara än andra fibrer. Det viktiga är att rätt fiber används till rätt användningsområde. Ange därför de funktioner som efterfrågas samt hur plagget ska användas. Då kan leverantörer offerera produkter som möter behov och funktion med lämpliga val av textilier.

Vill du fördjupa dig mer i olika fibertyper finns mycket information att hämta. Nedan finns länkar till några webbplatser med information.

- [Mistra future fashion:](#)
  - [The fiber bible part 1](#)
  - [The fiber bible part 2](#)
- [EU GPP-kriterier](#)
- [Naturvårdsverket](#)

Det finns också flera olika branschinitiativ och märkningar för olika fibrer.

Läs mer under rubriken ställa krav på märkning

+Mikroplaster

Textilfibrer av syntetiska polymerer, till exempel polyester, polyamid och akryl, har lång livslängd men kan orsaka utsläpp av mikroplaster när de tvättas. Att välja bort dessa fibrer för att minska utsläppen av mikroplaster kan orsaka annan och större miljöbelastning. Textiliernas hållfasthet kan minska, vilket innebär att livslängden förkortas. Ett exempel är lakan i sjukvården som klarar fler tvättar om de består av en blandning av bomull och polyester än om de är av 100 procent bomull. Därmed ökar den totala miljöbelastningen under livslängden eftersom det är tillverkningsfasen som ger största miljöbelastningen. Även energianvändningen vid tvätt och tork ökar, vilket ger upphov till ökade utsläpp av växthusgaser.

Det finns i dagsläget inga standardiserade filter eller mätmetoder för att insamla och mäta mikroplaster vid tvätt. Vi har valt att inte ha några hållbarhetskriterier för mikroplaster från textil.

Läs mer under rubriken textiliers livslängd.

Äga eller hyra?

Hyrda textilier innebär att leverantören äger dem och säkerställer att de är hela och rena när de tillhandahålls kunden. Leverantören ersätter och lagar de textilier som slits ut under kontraktets gång. Textilerna tas generellt sett inte med in i nästa avtal.

Textilier som köps separat innebär att den upphandlande organisationen äger textilierna och har ett separat avtal för tvätt- och textilservice. Den upphandlande organisationen avgör då när textilier behöver ersättas. Om inte reparation ingår i tvätt- och textilserviceavtalet kan ett sådant avtal behövas för att kunna laga det som är trasigt.

Flergångs- eller engångstextilier

Användningsområdena för textilier kan se väldigt olika ut. Inom vissa användningsområden kan engångstextilier vara att föredra framför flergångs. För plagg som till exempel kan behöva klippas upp kan engångstextil vara att föredra framför flergångstextilier.

Vid val mellan engångs- och flergångstextil är det viktigt att fundera på hur ditt behov av textilier ser ut och vad kostnaderna respektive miljöbelastningen blir ur ett helhetsperspektiv. Fundera kring vilken kapacitet som krävs för tvätt och sterilisering samt vilka barriäregenskaper som krävs. Komfort, miljöpåverkan, kasserings- och avfallskostnader samt leveranser skiljer sig åt med de olika alternativen.

Hållbarhetskriterier för [engångstextilier inom vård](#).

Återanvänd eller ny textil

För att förlänga livslängden och därmed minska den totala miljöpåverkan är det relevant att fundera över om det behövs nya textilier i verksamheten eller om återanvända textilier kan uppfylla verksamhetens behov. Det kan även vara relevant att undersöka om leverantörerna kan erbjuda återanvända textilier.

De textilier som idag används inom tvätt- och textilservice har ofta hög kvalitet och kan hålla upp till tio år. När en upphandling av tvätt- och textilservice ska genomföras kan återanvända textilier efterfrågas. Ett annat alternativ är att vid avtalsperiodens slut köpa textilstocken för fortsatt eget ägande och i stället upphandla en tvätt- och textilservice.

Läs mer under rubriken äga eller hyra

Ställa krav på märkning

Att använda krav på märkning i upphandling underlättar arbetet med kravställning och uppföljning. För att kunna ställa krav på märkning måste märkningen uppfylla sex förutsättningar som beskrivs i LOU (Lagen om Offentlig Upphandling). Det går inte på förhand att säga att en viss märkning går att använda för upphandling av en specifik produkt. Det beror på att märkningskraven ska vara lämpliga för att definiera det som ska upphandlas utifrån behoven och den upphandlande organisationens egna målsättningarna i den aktuella upphandlingen.

Användning av märkning /LÄNK/

Inom textilier finns många olika märkningar. Det finns märkningar på fibernivå, till exempel ekologisk bomull. Det finns även märkningar på textila produkter som till exempel Ökotex, GOTS, bluesign, Nordisk Miljömärkning (Svanen), EU Ecolabel och Bra Miljöval.

Socialt hållbar textilupphandling

Textilindustrin kännetecknas av en komplex och global leveranskedja med aktörer som samverkar över landsgränser.

Produktgruppen textil bedöms innebära höga risker. Det beror på att produktionen av textil aktualiserar risker inom samtliga områden

- mänskliga rättigheter
- arbetares rättigheter
- miljö
- korruption

Läs mer i riskanalystjänsten /LÄNK/

Producentansvaret

I dagsläget finns inget producentansvar för textilier. Frivilliga initiativ finns för insamling av textilier för återanvändning och återvinning. År 2025 ska alla medlemsstater i EU samla in textilier separat. I december 2020, presenterades en [utredning \(Producentansvar för textil – en del av den cirkulära ekonomin, SOU 2020:72\)](#) som föreslog införande av producentansvar för textilier. Utredningen syftade till att införa producentansvar för:

- insamling av textilier för återanvändning
- insamling av textilavfall för återvinning

Producentansvar ska enligt förslaget omfatta kläder av textil, hemtextil, inrednings-textil, väskor av textil och accessoarer av textil. Textilier som inte kommer att omfattas av producentansvaret är till exempel möbler, teknisk textil, filter, textil på löpmeter, madrasser och skor. Det föreslagna

producentansvaret och skyldigheten att sortera ut textil från annat avfall omfattar både hushåll och verksamheter.

+Lagstiftning för textilier

Det finns mycket lagstiftning kring textilier. Kemikalieinspektionen har tagit fram ett faktablad "[Kort om kemikalie regler för textil](#)".

Exempel på regler och lagstiftning gällande textil är

- **Reach (EG) 1907/2006**
Reach är den europeiska kemikalieförordningen. Inom REACH finns till exempel bilaga XVII som omfattar begränsningar och förbud av olika ämnen som får finnas i varor och kemiska produkter.
- **POP:s-förordningen (EU) 2019/1021**
POP:s-förordningen är en förordning om långlivade organiska föreningar (Persistent Organic Pollutants, POP:s). Den begränsar eller förbjuder långlivade organiska ämnen i kemiska produkter och varor. I textil kan det till exempel vara PFOA och PFOS i impregneringar.
- **Kandidatförteckningen**
Kandidatförteckningen är en lista över ämnen som identifierats som särskilt farliga ämnen (Substances of Very High Concern förkortas SVHC). Det är ämnen som är cancerogena, hormonstörande, kan skada arvsmassan, störa reproduktion eller är särskilt miljöfarliga. Ämnen är kandidater för att hamna på tillståndslistan i Reach, bilaga XIV.
- **Biocidförordningen EU 528/2012**
Biocidförordningen innehåller regler om vilka biocidprodukter som får användas för att behandla textil.